

DEN ENA HANDEN VET VAD DEN ANDRA GÖR

OM KOORDINATION

”If the notes are descending, instead of waiting for the moment in which the note ought to be produced, to press the string, I have the finger already upon it, and have no other action to perform than that of raising the finger which stopped the highest note. This again spares me one motion, and besides a display which I have never approved.”

Fernando Sor: *Method for the spanish guitar*, 1830

I EN INTERVJU MED den legendariska gitarrpedagogen Svea Hammarberg, säger hon om gitarristens tekniska utveckling att ”sedan gäller det att få ihop händerna”. Att uttrycka sin kunskap på ett så enkelt och opretentiöst sätt, är ett osvikligt tecken på att man kan sin sak. Och koordinationen mellan händerna är verkligen en avgörande sak, med instrumentspecifika problem och förutsättningar.

Vilken avgrundsdjup skillnad är det inte mellan gitarr och piano när det gäller händernas samspel! Och för att inte förlora oss i detaljerade jämförelser: på piano spelas *en* ton med *ett* finger, på gitarr med *två* fingrar tillhörande två händer. Varje ton engagerar alltså båda händerna, men i uppgifter som inte alls liknar varandra.¹

¹ Det finns givetvis undantag, men detta är grundpremissen.

Vänster hand är lite som ett partitur eller en kompositör: den måste veta allt om vilka toner som ska spelas när och var på greppbrädan. Den trycker ned strängen.

Höger hand är den utövande musikern eller dirigenten: den bestämmer om dynamik, tempo, tonbildning, agogik, frasering. Den slår an strängen.

Omedvetet jobbar gitarristen hela livet med en koordinationsuppgift av stora mått. Men det skulle löna sig att oftare lyfta uppgiften till den medvetna sfären.

Efter att i många år ha spelat utan att bekymra mig om saken började jag vid en viss punkt att försöka tillämpa idén att höger hand ska ha ”initiativet”. Utifrån framförallt insikten att rytmen och timingen skapas av denna hand, var det ingen orimlig tanke. Med ”initiativet” menar jag den hand som får understöd av den medvetna, aktiva tankeimpulsen. Samtidigt jobbade jag med koordination i enlighet med vad som beskrivs i kapitlet ”Den osynliga tekniken”. Så småningom har detta arbete lett mig till den motsatta slutsatsen. Initiativet ska, egendomligt nog, ligga i vänsterhanden för att optimera koordinationen.

Det är en grundpremiss i gitarrspelet att vänsterhandens finger måste agera en mikrosekund före högerhandsanslaget. En mycket stor del av orenheter i spelet beror på att man inte lyckats i detta avseende, att vänsterhanden släpar efter. Och märk väl: att ”släpa efter” kan i detta sammanhang innebära att vänster och höger hand agerar exakt samtidigt. Skillnaden, tidsmässigt, är dock så liten att jag menar att det just är känslan av initiativ, som skapar denna lilla differens. Man förflyttar sin uppmärksamhet till vänster hand för att skapa rytmisk klarhet i en passage, till exempel. Det remarkabla med detta är ju att det är högerhanden som skapar den aktuella rytmen. Men när man betänker vilken grad av snabbhet, precision och styrka vänsterhandsarbetet kräver, inser man ju att det helt enkelt kan handla om nödvändig energi som man på detta sätt kan tillföra handen. Ett annat sätt att beskriva denna koordinationsstrategi är att man flyttar rytmupplevelsen till vänster hand.²

² En intressant fråga är om vänsterhänthet automatiskt medför ett annat förhållningssätt i detta avseende.

Vän av ordning frågar sig naturligtvis om detta råd behövs? Sitter inte jordens alla gitarrister med huvudet åt vänster med blicken plågsamt fixerad vid vänsterhanden? Jo, visst är det så, men det beror inte på att man genomfört idén om placering av initiativet utan på två andra faktorer: vänsterhanden rör sig så oändligt mycket mer än högerhanden och är, för att upprepa min tidigare liknelse, den hand där musikens "partitur" utspelar sig.

En övning som den följande kan vara till hjälp – observera att när man utför den här typen av snabba nedåtgående rörelser måste man, om tonerna spelas på samma sträng, tillämpa "passiv nedtryckning av strängen", d.v.s. fingrarna måste redan vara på plats för de kommande tonerna, men inte nödvändigtvis trycka ned med full kraft.

The musical notation consists of four staves, each containing a sequence of notes in 2/4 time. The notes are primarily eighth and quarter notes, with triplets of eighth notes. Fingerings are indicated by circled numbers 2, 3, 4, and 5. The exercise involves descending melodic lines with triplets and single notes, requiring passive string depression for speed.

”Få ihop händerna”, ja. Kanske måste man också ”få isär” händerna, som en del av koordinationen. Varje gitarrpedagog har stött på ögonblicket då en nybörjare ska spela t.ex. pekfinger-långfinger i vänster hand och samtidigt anslå med långfinger-pekfinger i höger hand, och misslyckas. Detta beror ju på att hjärnan är förberedd för spegelrörelser i händerna, medan andra rörelsemönster kräver kultivering och utveckling. Som erfaren gitarrist har man jobbat så konsekvent med att utvidga denna aspekt av koordinationen, att man inte längre kan erinra sig hur det känns när medfödda reflexer slår ut försöket till medveten styrning. Man jobbar såväl med det enskilda fingrets, som de båda händernas självständighet. Det som åstadkoms på detta vis är nog ett av handens, hjärnans och instrumentalspelets verkliga mirakler.